

Результати двоетапної корекції коарктації аорти, поєднаної з іншими внутрішньосерцевими аномаліями

Бородінова О.С., Богута Л.Ю., Куркевич А.К., Острась О.В., Сегал Є.В.

*ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України»
(Київ)*

У статті проаналізовано результати усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії за період з 2005 по 2010 рр. у пацієнтів з коарктацією аорти, поєднаною з іншими внутрішньосерцевими аномаліями. Результати аналізу показали, що усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії має високий рівень ранньої післяопераційної летальності. В періоді між операціями значна кількість пацієнтів втрачається для спостереження, помирає або залишається радикально не прооперованою. Внаслідок цього для пацієнтів із двошлуночковим серцем (особливо з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки), можливо, більш доцільним є виконання одномоментної радикальної корекції вади серця для оптимізації результатів хірургічної корекції.

Ключові слова: коарктація аорти, усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії, двоетапна корекція.

Коарктація аорти – це вроджена вада серця (ВВС), яка зустрічається в 6–8% випадків усіх ВВС. Коарктація аорти може бути ізольованою або поєднуватися з іншими внутрішньосерцевими аномаліями. Ізольована коарктація аорти становить 52% випадків, інші 48% – це коарктації, поєднані з іншими внутрішньосерцевими аномаліями, серед яких дефекти міжшлуночкової перегородки – 16,6%, аортальний стеноз – 14,8%, атріовентрикулярна комунікація – 4,2%, транспозиція великих артерій – 3,7%, аномалія Taussig-Bing – 2,8% тощо.

Існує два підходи до лікування коарктації аорти, поєднаної з іншими внутрішньосерцевими аномаліями: одноетапна та двоетапна корекція. Одноетапна корекція полягає в усуненні коарктації аорти і всіх внутрішньосерцевих дефектів. При двоетапній корекції на першому етапі виконується усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії, на другому етапі – дебандаж легеневої артерії і корекція всіх внутрішньосерцевих дефектів або операція Глена і одношлуночковий шлях хірургічної корекції.

Мета роботи – проаналізувати результати двоетапної корекції коарктації аорти, поєднаної з іншими внутрішньосерцевими аномаліями.

Матеріал і методи. У період з січня 2005 р. по грудень 2010 р. у ДУ «НПМЦДКК МОЗ України» 131 дитині було виконано операцію усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії. Середній вік на момент першої операції становив $78,3 \pm 89,2$ днів (від 0 до 7,1 років), причому 94,7% ($n=124$) пацієнтів були віком до 6 міс. Середня маса становила $3,6 \pm 0,6$ кг (від 1,8 до 16,0 кг). З усіх проаналізованих пацієнтів 88 (67,2%) мали коарктацію аорти з дефектом міжшлуночкової перегородки, 21 (16,0%) – з транспозицією великих артерій або аномалією Taussig-Bing, 16 (12,2%) – з єдиним шлуночком, 6 (4,6%) – з атріовентрикулярною комунікацією. Усі операції проводилися з лівобічної торакотомії. Хірургічне усунення коарктації виконувалося шляхом накладання анастомозу кінець в кінець, розширеного анастомозу кінець в кінець, розширеного анастомозу кінець в кі-

нець з пластикою по Амато, анастомозу кінець в бік. Звужування легеневої артерії виконувалося відповідно до формули Trusler G.A. [1].

Результати та їх обговорення. В проаналізованій групі із 131 пацієнта, яким виконали перший етап хірургічної корекції – усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії, госпітальна летальність склала 10,7% (n=14). Серед них 6 (42,9%) – це пацієнти з коарктацією аорти, поєднаною з дефектом міжшлуночкової перегородки, 5 (35,7%) – з транспозицією великих артерій і аномалією Taussig-Bing, 3 (21,4%) – з одним шлуночком. Четверо із цих пацієнтів померли внаслідок серцево-судинної недостатності, семеро – від інфекційних ускладнень; двоє пацієнтів померли внаслідок впливу конкуруючої позасерцевої патології (вроджені вади розвитку шлунково-кишкового тракту), один пацієнт помер від неврологічних ускладнень. Із 117 пацієнтів, які після першої операції виписалися зі стаціонару, простежено 111 (94,9%). З них 9 (8,1%) пацієнтів померли між першим і другим етапами хірургічної корекції, серед яких 6 (66,7%) – це пацієнти з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки. П'ятеро пацієнтів з даної групи померли від серцево-судинної недостатності; причиною смерті двох інших пацієнтів була позасерцева патологія (гостра шлунково-кишкова непрохідність та травма). Інформацію стосовно причини смерті двох інших пацієнтів не вдалося отримати. Другий етап хірургічної корекції проведено 89 (67,9%) пацієнтам у середньому через $577,2 \pm 360,0$ днів (від 0 до 6,7 років). Слід зазначити, що в зв'язку з нестабільною гемодинамікою один пацієнт з аномалією Taussig-Bing після усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії був прооперований радикально менше ніж через добу, а двоє пацієнтів з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки та транспозицією великих артерій – через шість діб. Середній вік прооперованих на момент другої операції становив $628,7 \pm 376,0$ днів (від 18 днів до 7,4 років). З них радикальна корекція була виконана 82 (92,1%) пацієнтам: 68 (82,9%) – з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки, 12 (14,6%) – з коарктацією аорти і транспозицією великих артерій та аномалією Taussig-Bing, 2 (2,4%) – з коарктацією аорти і атріо-вентрикулярною комунікацією. Госпітальна летальність після радикальної корекції склала 2,3% (n=2). Один пацієнт з коарктацією аорти в складі аномалії Шона помер під час операції внаслідок вираженої серцевої слабості, що призвела до неможливості відключення апарата штучного кровообігу, другий – з коарктацією аорти і транспозицією великих артерій – помер внаслідок неврологічних ускладнень. Анастомоз Глена отримали 7 (7,9%) пацієнтів. На даний момент другого етапу хірургічної корекції потребують 12 (9,6%) пацієнтів: 6 (50%) хворим планується проведення радикальної корекції (5 (41,7%) пацієнтів – з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки), 6 (50%) пацієнтам – накладання анастомозу Глена. Одному пацієнту (0,8%) відкладена радикальна корекція в зв'язку з високою легеневою гіпертензією. Середній вік пацієнтів, яким на даний момент потрібно виконати другий етап хірургічної корекції, становить $6,8 \pm 2,2$ року (від 3,4 до 15,4 року).

Якщо для пацієнтів з одношлуночковим шляхом хірургічної корекції усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії є єдиною можливою хірургічною операцією на першому етапі, то для пацієнтів з двошлуночковим шляхом корекції – тільки одним з варіантів. Згідно з літературою, двоетапний шлях корекції має вищу летальність порівняно з одноетапною корекцією [2], він є небажаним в соціально неблагополучних сім'ях, тому що віддаляє проведення радикальної корекції на невизначений термін [3], і рекомендується проводити радикальну корекцію навіть при складних вадах серця у пацієнтів з двошлуночковим серцем [4].

Для порівняння ми проаналізували 29 пацієнтів з коарктацією аорти, поєднаною з іншими внутрішньосерцевими аномаліями, яким за період з січня 2005 р. по грудень 2010 р. була виконана радикальна корекція. Післяопераційна летальність склала 10,3% (n=3): один хворий з коарктацією і аномальним відходженням правої гілки легеневої артерії від висхідної аорти, другий – з коарктацією і транспозицією великих артерій з дефектом міжшлуночкової перегородки, третій – з коарктацією і аномалією Taussig-Bing. Слід наголосити, що в даній групі не помер жоден пацієнт з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки. На відміну від одноетапної корекції, де всім пацієнтам з двошлуночковим серцем проведено радикальну корекцію, при двоетапній корекції радикально прооперовані лише 82 (74,5%) пацієнти. Слід зазначити, що другий етап хірургічної корекції не проведено 42 (32,1%) пацієнтам: 28 (25,5%) з них могли б бути прооперовані радикально, але померли в стаціонарі після паліативної операції (n=11), померли між етапами операцій (n=8), не приїхали на операцію з різних матеріальних, соціальних або організаційних причин (n=6) та були втрачені для спостереження (n=3). Показово, що серед них 17 (63%) пацієнтів мали коарктацію аорти з дефектом міжшлуночкової перегородки. На нашу думку, для пацієнтів з коарктацією аорти, поєднаною з іншими внутрішньосерцевими аномаліями (особливо з дефектом міжшлуночкової перегородки), є більш доцільним виконувати радикальну операцію, щоб уникнути втрат пацієнтів у період між першою і другою операцією.

Висновки. Корекція коарктації аорти, поєднаної з іншими внутрішньосерцевими аномаліями, шляхом усунення коарктації аорти і звужування легеневої артерії має високий рівень ранньої післяопераційної летальності. В періоді між етапами операцій значна кількість пацієнтів втрачається для спостереження, помирає або залишається радикально не прооперованими. На нашу думку, для пацієнтів із двошлуночковим серцем (особливо з коарктацією аорти і дефектом міжшлуночкової перегородки) є доцільнішим виконувати одномоментну радикальну корекцію вади серця для оптимізації результатів хірургічної корекції.

Література

1. Trusler G. A. A method of banding the pulmonary artery for large isolated ventricular septal defect with and without transposition of the great arteries / G. A. Trusler, W. T. Mustard // *Ann Thorac Surg.* – 1972. – Vol. 13. – P. 351–5.
2. K. McNicholas. Surgical treatment of ventricular septal defect in infancy. Primary repair versus banding of pulmonary artery and later repair / K. McNicholas, M. De Leval // *British Heart Journal.* – 1979. – Vol. 41. – P. 133–138.
3. Andre Brooks. Pulmonary artery banding: still a valuable option in developing countries? / Andre Brooks, Agneta Geldenhuys // *European Journal of Cardio-Thoracic Surgery.* – 2012. – Vol. 41. – P. 272–276.
4. Bahaaldin Alsoufi. Improved results with single-stage total correction of Taussig–Bing anomaly / Bahaaldin Alsoufi // *European Journal of Cardio-thoracic Surgery.* – 2008. – Vol. 33.

Результаты двухэтапной коррекции коарктации аорты в комбинации с другими внутрисердечными аномалиями

Бородинова О.С., Богута Л.Ю., Куркевич А.К., Острась О.В., Сегал Е.В.

В статье проанализированы результаты устранения коарктации аорты и суживания легочной артерии за период с 2005 по 2010 гг. у пациентов с коарктацией аорты в комбинации с другими внут-

рисердечными аномалиями. Результаты анализа показали, что устранение коарктации аорты и суживание легочной артерии имеет высокий уровень ранней послеоперационной летальности. В периоде между операциями значительная часть пациентов теряется для наблюдения, умирает или остается радикально не прооперированной, что отдаляет проведение радикальной коррекции на неопределенный срок. Вследствие этого для пациентов с двухжелудочковым сердцем (особенно для коарктации аорты с дефектом межжелудочковой перегородки), возможно, более целесообразно проводить одномоментную радикальную коррекцию порока сердца для оптимизации результатов хирургической коррекции.

Ключевые слова: *коарктация аорты, устранение коарктации аорты и суживание легочной артерии, двухэтапная коррекция.*

The Results of Coarctation of the Aorta with Ventricular Septal Defect and Other Intracardiac Lesions Two-Stage Repair

Borodina O.S., Boguta L.Y., Kurkevich A.K., Ostras O.V., Segal E.V.

The article refers to the results of coarctation repair with pulmonary artery banding from 2005 to 2010 on patients with complex coarctation. The analysis showed a high level of early postoperative mortality. In the period between the operations a significant number of patients was lost for follow-up, died or stayed nonoperated, which postpones total repair indefinitely. So it may be advisable to make a total correction of heart disease for patients with biventricular heart (especially for coarctation with ventricular septal defect) in order to improve the results of surgical correction.

Key words: *aortic coarctation, coarctation repair with pulmonary artery banding, two-stage repair.*